

Orientácia, zásady, priority a hlavné úlohy starostlivosti o životné prostredie SR na roky 2014 – 2020

Mestá – Bratislava

Moderna – Eurovea

Environmentálne východiská a dokumenty

Štátna environmentálna politika sa od vzniku Slovenskej republiky opierala o viaceré prierezové a parciálne koncepcné dokumenty, súhrnne najmä o **Stratégiu, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky** (schválenú uznesením Národnej rady SR č. 339/1993 a uznesením vlády SR č. 619/1993), **Národnú stratégiu trvalo udržateľného rozvoja** (schválenú uznesením Národnej rady SR č. 1989/2002 a uznesením vlády SR č. 978/2001), **Integrovanú aproximačnú stratégiu v kapitole životné prostredie** (schválenú uznesením vlády SR č. 1138/2001) a **Operačný program Životné prostredie na roky 2007 – 2013** (schválený Európskou komisiou 8. novembra 2007). Východisková **Stratégia štátnej environmentálnej politiky (SŠEP)** z rokov 1993-1994 obsahovala 8 strategických opatrení ako orientáciu, 5 odvetvových priorít, 10 zásad, 33 dlhodobých – strategických cieľov, 59 strednodobých – koncepcných cieľov a 70 krátkodobých – programových cieľov.

Kým zásady a odvetvové priority, ale aj mnohé strategické ciele ostali v platnosti, viaceré strednodobé a krátkodobé ciele boli dosiahnuté, aktualizované alebo doplnené najmä v **Národnom environmentálnom akčnom programe I.** (NEAP I., ktorý obsahoval v 10 sektoroch 1 356 opatrení na realizáciu 76 cieľov, schválených uznesením vlády SR č. 350/1996), v **Národnom environmentálnom akčnom programe II.** (NEAP II., ktorý obsahoval v 10 sektoroch 824 opatrení na realizáciu 52 cieľov, schválených uznesením vlády SR č. 1112/1999) a v **Národnom environmentálnom akčnom programe III.** (NEAP III., ktorý obsahoval 6 strategických priorít a 27 parciálnych priorít, 24 cieľov a 84 programových opatrení, schválených operatívnu poradou ministra životného prostredia, uznesením z 18. septembra 2003 č. 54/B.3.).

Transparentný a široko objektivizovaný NEAP III., ktorý viedol k odstráneniu všetkých známych nedostatkov v starostlivosti o životné prostredie a k vybudovaniu základnej environmentálnej infraštruktúry až na úrovni obcí, bol po súhlase všetkých ústredných orgánov štátnej správy, krajských a okresných orgánov štátnej správy, samosprávnych krajov, ako aj Slovenskej akadémie vied a environmentálnych mimovládnych organizácií s celoslovenskou pôsobnosťou, predložený aj Úradu vlády SR a zaradený na program rokovania vlády SR, z ktorého však bol 16. januára 2004 stiahnutý (?). Jeho šesť strategických priorít, ktoré sa zamerali na ochranu a racionálne využívanie vôd, ochranu ovzdušia, odpadové hospodárstvo, staré environmentálne záťaž, ochranu prírody a krajiny, ochranu a racionálne využívanie prírodných zdrojov, bolo neskôr doplnených o ďalšiu strategickú prioritu – environmentálnu výchovu a vzdelávanie, ktorú už predtým rozvinula osobitná Koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania, schválená uznesením vlády SR č. 846/1997. Samotná **Stratégia štátnej environmentálnej politiky (SŠEP)** bola aktualizovaná najmä v environmentálnej časti spomenutej schválenej **Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja (NSTUR)**, ktorá obsahuje 16 princípov, 40 kritérií, 10 integrovaných cieľov, 28 strategických cieľov a 236 opatrení. Predchádzalo jej uznesenie vlády SR č. 655/1997 k návrhu uplatňovania **Agendy 21 a vyhodnocovania ukazovateľov trvalo udržateľného rozvoja v SR** (ekonomických, sociálnych, environmentálnych a inštitucionálnych). Na SŠEP a NSTUR nadviazal **Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja v SR (APTUR I.)**, ktorý vytýčil 14 hlavných cieľov a opatrenia na ich realizáciu, schválený uznesením vlády SR č. 574/2005, **Národná stratégia regionálneho rozvoja SR**, schválená uznesením vlády SR č. 296/2010, ako aj viaceré parciálne koncepcných a programových environmentálnych dokumentov.

Dediny – Čičmany

Najstaršie pamiatky – jediný zachovaný veľkomoravský kostol v Kopčanoch

Nová environmentálna koncepcia na roky 2014 – 2020

Politiku rozvoja starostlivosti o životné prostredie za dvadsať rokov uviedli už všetky programové vyhlásenia vlády SR, vrátane **Programového vyhlásenia vlády SR na roky 2012 – 2016** (PVV SR, schváleného uznesením vlády SR č. 144/2012 a uznesením Národnej rady SR č. 24/2012; pozri Enviromagazín č. 3/2012), nadväzujúceho na environmentálnu časť PVV SR, vypracovanú na MŽP SR v roku 2006. Na PVV SR nadviazala päťdesiatpäťstranová **nová koncepcia štátnej environmentálnej politiky SR**, schválená uznesením Porady vedenia MŽP SR z 28. marca 2013 č. 62. Táto koncepcia, uvedená pod názvom **Orientácia, zásady, priority a hlavné úlohy starostlivosti o životné prostredie SR na roky 2014 – 2020**, vychádza z komplexnej analýzy environmentálnej situácie v SR, príslušných medzinárodných súvislostí (Stratégie Európa 2020, Stratégie EÚ pre Dunajský región, Environmentálnych akčných plánov EÚ 6. a 7., odporúčaní OECD z hodnotenia environmentálnej výkonnosti SR v roku 2011, Agendy 21 s príslušným implementačným plánom a z dokumentu Samitu Zeme RIO+20 „Budúcnosť akú chceme/The Future WE Want“) a záväzkov (najmä z environmentálnych dohôd, ku ktorým SR pristúpila), ako aj aktuálnych cieľov 7 prierezových a 26 prijatých i 15 pripravovaných sektorových stratégií, koncepcií, programov a plánov starostlivosti o životné prostredie, pričom uvádza aj 36 prijatých a 7 pripravovaných takýchto podporných koncepčných dokumentov ekonomického piliera a sociálneho piliera trvalo udržateľného rozvoja SR. V podstate tvorí ideový podklad pre tvorbu **Operačného programu kvalita životného prostredia na roky 2014 – 2020**, pričom v druhej koncepcijnej časti obsahuje **8 strategických cieľov, 10 zásad, 7 priorít a v rámci nich 85 hlavných úloh**, vybraných podľa 5 kritérií. **Starostlivosť o životné prostredie SR sa podľa nej bude orientovať v ďalších rokoch najmä na:**

1. zníženie negatívneho dopadu znečisteného a poškodeného životného prostredia na vek a zdravie obyvateľstva, na udržanie, ochranu a tvorbu jeho bezpečných, vhodných a využiteľných environmentálnych podmienok pre život, vrátane zabezpečenia dostatku čistej vody a adaptácie na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy;

Voda - Dolná Strehová

- zabránenie ďalšieho vzniku nepriaznivých zmien ekosystémov, devastačných procesov a javov v krajine, spôsobujúcich zánik hodnôt prírodného a kultúrneho dedičstva, degradáciu biologickej a krajinnej rozmanitosti, ekologickú nestabilitu, zníženu produktivnosť, využiteľnosť a obývateľnosť území;
- odstraňovanie škôd a obmedzenie negatívnych vplyvov environmentálnych záťaží a rizikových chemických, fyzikálnych a biologických faktorov s predchádzaním ich ďalšieho vzniku (prevenciu);
- zvyšovanie podielu znečisťovateľov a poškodzovateľov životného prostredia na zlepšovaní jeho stavu a zainteresovanosti podnikateľských subjektov na výrobe a službách, zameraných na starostlivosť o životné prostredie a vytváraní „zelených spoločností“;
- utváranie ďalších podmienok na transformáciu hospodárstva z vysoko energetickej a surovínovo náročnej štruktúry na štruktúru s úsporou a racionálnejším využitím energie a surovín, s vyšším podielom spracovania a finalizácie, s uplatňovaním environmentálne vhodných postupov a technológií, so zavedením dopravy, spĺňajúcej environmentálne požiadavky, s bezpečným skladovaním materiálov, predĺžením ich životnosti a ich opätovným využívaním, s výraznejším uplatnením „zelených povolanií“ a zhodnotením práce a schopnosti ľudí pri prechode na „zelenú ekonomiku“;
- širšie uplatnenie energie z netradičných a obnoviteľných zdrojov (slnečnej, veternej, geotermálnej), šetrné efektívne využívanie prírodných a ostatných zdrojov, ekologizáciu poľnohospodárstva, revitalizáciu zdevastovaných území, regiónov a okrskov so silne narušeným prostredím a poškodených lesov a lesných pozemkov so zohľadnením aj ich mimoprodukčných funkcií, ozelenenie a optimálne usporiadanie a využívanie

Krajina v okolí Detvianskej Huty

krajiny pri harmonizácii rozvojových zámerov všetkých troch pilierov trvalo udržateľného rozvoja a postupné zabezpečovanie „zeleného rastu“;

- zvýšenie environmentálneho vedomia obyvateľstva s dôrazom na podnikateľskú sféru a mládež, jeho informovanosti o stave životného prostredia v SR, ako aj o možnostiach, príprave a realizácii opatrení na jeho zlepšovanie;
- dotvorenie a uplatňovanie systému právnych a ekonomických nástrojov environmentálnej politiky, prehĺbenie medzinárodnej spolupráce pri riešení environmentálnych problémov a v procese zabezpečovania trvalo udržateľného rozvoja, osobitne na plnenie záväzkov, vyplývajúcich z medzinárodného environmentálneho práva a z členstva v medzinárodných organizáciách, najmä OSN, OECD a EÚ.

Realizáciu takto nasmerovanej stratégie štátnej environmentálnej politiky SR podmieňuje naďalej uplatňovanie a dodržiavanie jej **desiatich zásad:**

- preferovanie preventívnych opatrení nad nápravnými opatreniami;
- uplatňovanie štátnej environmentálnej politiky vo všetkých odvetviach hospodárstva i v za-interesovanej terciárnej sfére, vrátane ich zapájania do starostlivosti o životné prostredie;
- chápanie riešenia environmentálnych problémov ako riešenia ekonomických problémov spoločnosti;
- uvedomenie si, že zodpovednosť voči budúcim generáciám za životné prostredie nesie súčasná spoločnosť;
- riešenie problémov životného prostredia komplexne pri systémovom odstraňovaní synergetického pôsobenia vzniknutých i vznikajúcich znečisťujúcich látok a ostatných negatívnych faktorov a uprednostňovaním riešení, ktoré prinášajú viaceré výhody;
- uhrádzanie výdavkov, spojených s odstraňovaním znečistenia alebo poškodenia životného prostredia jeho znečisťovateľom alebo poškodzovateľom;
- pri zásahoch do životného prostredia posudzovanie ich vplyvov a dopadov na zdravie ľudí, krajinu, zložky životného prostredia a ohrozenosť organizmov, zvažovanie neoceniteľnosti hodnôt prírodného a kultúrneho dedičstva a jeho nenahraditeľnosti, možného vyčerpania neobnoviteľných a racionálnejšieho využívania obnoviteľných prírodných zdrojov,
- považovanie starostlivosti o životné prostredie za jednu zo základných podmienok predlžovania veku a zlepšovania zdravotného stavu obyvateľstva, ako aj zvyšovania nádeje na dlhšie dožitie (strednej dĺžky života pri narodení);

Spracovanie odpadu - Veľké Dravce

Úcta k biodiverzite

9. zavedenie prístupu k lesom a mokradiam ako k hlavným ekostabilizačným faktorom v krajine a k pôde ako k nenahraditeľnej zložke životného prostredia, podmieňujúcej biologickú diverzitu, výživu a existenciu života, pritom chápanie produkčnej funkcie pôdy a lesa ako súčasti ich environmentálnej funkcie;
10. uplatňovanie úcty k životu, ku všetkým jeho formám a k všetkým prírodným a kultúrnym hodnotám, pričom ani vlastnícke právo neoprávňuje vlastníka na poškodzovanie a ničenie týchto hodnôt a na znečisťovanie životného prostredia nad mieru ustanovenú zákonmi.

Odvetvové priority a hlavné úlohy

V súlade s environmentálnou situáciou v SR, strategickými/koncepčnými dokumentmi a predpismi EÚ a SR, uvedeným smerovaním a zásadami koncepcie štátnej environmentálnej politiky a jej globálnym koncepčným cieľom, ktorým je zveľadovanie životného prostredia, ochrana jeho zložiek a prírody, ekologizácia a tvorba environmentálne bezpečnej, vhodnej a využiteľnej krajiny, racionálne využívanie zdrojov a celkovo posilnenie a prepojenie environmentálneho piliera trvalo udržateľného rozvoja s jeho ekonomickým pilierom a sociálnym pilierom s podporou dobudovania a skvalitnenia environmentálnej infraštruktúry, sa na obdobie rokov 2014 až 2020 určilo týchto sedem odvetvových priorít starostlivosti o životné prostredie SR:

1. ochrana a racionálne využívanie vôd a integrovaný environmentálny manažment povodí (8 hlavných úloh),
2. adaptácia na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy a protipovodňová ochrana (11 hlavných úloh),
3. ochrana ovzdušia a ozónovej vrstvy, zavádzanie nízkouhlíkových a environmentálne vhodných technológií (17 hlavných úloh),
4. minimalizácia, zhodnocovanie a zneškodňovanie odpadov, efektívne využívanie zdrojov a rozvoj zelenej ekonomiky (14 hlavných úloh),
5. starostlivosť o biologickú diverzitu, prírodné dedičstvo a o krajinu (11 hlavných úloh),
6. ochrana a racionálne využívanie horninového prostredia, odstraňovanie osobitných environmentálnych rizík a environmentálnych záťaží (6 hlavných úloh),
7. podpora environmentálnej výchovy, vzdelávania, vedy, výskumu a vývoja, environmentálneho monitoringu a informatiky a dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky (18 hlavných úloh).

Spoločné úsilie a partnerstvo (Varín 2013)

V zmysle medzinárodných a národných východísk koncepcie starostlivosti o životné prostredie SR, najmä vzniknutej globálnej, európskej a národnej environmentálnej situácie, na úrovni EÚ a vlády SR prijatých strategických, právnych a realizačných opatrení na riešenie vzniknutých environmentálnych problémov a zabezpečovania trvalo udržateľného rozvoja, osobitne jeho environmentálneho piliera, boli na výber a hierarchizáciu hlavných úloh k uvedeným 7 prioritám starostlivosti o životné prostredie stanovených týchto päť kritérií:

1. výrazne zlepšiť stav životného prostredia, jeho zložiek a tiež celkového systému starostlivosti o toto prostredie ako súčasť meniacej sa environmentálnej situácie v Európe a vo svete, najmä účinnejšou prevenciou, efektívnym využívaním zdrojov a inováciou, spoločným úsilím všetkých zainteresovaných inštitúcií (partnerstvom), zvyšovaním environmentálneho povedomia spoločnosti, zameraním a maximálne možným zvýšením investícií na elimináciu konkrétnych páčivých environmentálnych problémov, obmedzujúcich aj rozvoj sociálno-ekonomických odvetví a regiónov;
2. splniť všetky environmentálne záväzky SR stanovené v Zmluve o prístúpení k EÚ (environmentálne acquis) s osobitným zreteľom na ochranu a racionálne využívanie vôd, znižovanie emisií a zlepšenie stavu odpadového hospodárstva,
3. dosiahnuť spoločné strategické a koncepcné ciele EÚ, vyplývajúce najmä zo Stratégie Európa 2020 (2010), Obnovennej stratégie trvalo udržateľného rozvoja EÚ (2006) a z navrhovaného 7. environmentálneho akčného programu EÚ (2013),
4. zabezpečiť dôslednejšie uplatňovanie environmentálneho práva a realizáciu hlavných cieľov a úloh z parciálnych environmentálnych koncepcií EÚ a SR, vedúcich najrýchlejšie k zlepšeniu stavu zložiek životného prostredia a zafažených oblastí, využívaniu zdrojov a adaptácii na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy; monitorovanie a vyhodnocovanie účinnosti dosiahnutých výsledkov a plnenia hlavných úloh,

Environmentálna výchova

5. vytvoriť lepšie východiskové podmienky na zlepšovanie životného prostredia, budovanie vedomostnej spoločnosti a zabezpečovanie trvalo udržateľného rozvoja a zeleného rastu v SR a EÚ do roku 2050 a pre zvyšok 21. storočia.

Na základe nich určené hlavné úlohy sú prevažne investičného charakteru so sústredením sa na budovanie, údržbu a obnovu environmentálnej infraštruktúry, zvládnutie nepriaznivých dôsledkov meniacej sa klímy, modernizáciu environmentálne nevhodných technológií a zariadení, širšie využívanie obnoviteľných zdrojov energie, odstraňovanie environmentálnych záťaží, podporu triedeného zberu a zhodnocovanie odpadov ako druhotných surovín, uzatváranie a rekultiváciu skládok odpadov, ozeleňovanie miest a krajiny, starostlivosť o sústavu NATURA 2000 a národnú sústavu chránených území, budovanie zariadení ochrany prírody, náučných lokalít, trás a geoparkov, posilnenie ekostabilizačných prvkov v krajine a obnovu mokradi, ale aj na environmentálny monitoring, informatiku, vedu, výskum, výchovu a vzdelávanie atď. Verme, že sa hlavné úlohy premietnu do príslušných programov, najmä Operačného programu kvalita životného prostredia na roky 2014 - 2020, a ich realizácia prispieje k zveľadovaniu životného prostredia a k rozvoju environmentalistiky na Slovensku - k jeho zelenej budúcnosti v Európe a na pestofarebnej planéte.

RNDr. Jozef Klinda
sekcia environmentálnej politiky MŽP SR